

**Descriptio fluminum Rheni, Vahalidis et Mosae a Rheno Berca
ad Goricomium usque, comprehendens imperium
Noviomagense, Bataviam, Tielae et Bomelii insulas,
regionesque conterminas.**

<https://hdl.handle.net/1874/348720>

99300880

VIII () Bg 43

Geldria Ducatus.

exit. Hac quidem relatione Geldriae descriptionem finire volumus, si non incidisset recordatio in mentem nostram antiqui Comitatus Burenfis & Culenburgenfis, qui quoque Geldria si non includantur, solummodo finiuntur; ideoque illos attingere aequi bonique fecimus:

Culenbur-
gum Co-
mitatus.

CULENBURGUM est quidem Geldriae feudum, sed disputatur tamen an territorio ejus debeat accenseri. Adjacet laevo fluminis Lecca margini, Buraque leuca tantum itinere distat, estque oppidum luculentum & jurisdictione latis sane conspicuum ita quidem, ut, faciente Philippo Hispaniarum Rege ad Comitatus fastigium surrexerit. Magnis gaudet immunitatibus & privilegiis.

Bura naque Geldriae feudum est, neque (ut quidam volunt) territorio ejus includitur, sed peculiaris quaedam & distincta est ditio, etsi Geldriae tamen confinis. Sita civitas est non procul ab Linga flumine, ad exiguum illum torrentem, quem vulgo de *Molegracht* id est, fossam Molarum appellant. Prae grandi leuca Tiel distat, oppidum prorsus mediocre & municissima quaedam arce praevallidum, quae arx 1360. pas. in ambitu continet, quatuor turribus ornata triplicique fossa circumdata. Fastigium quoque Comitatus jactat, cui pagi complures subiiciuntur. Hodie sibi arrogat hunc & titulum & Comitatum Fredericus Henricus Princeps Aurafinus.

riae, sed recta tenditur Aquisgranum. Quare Aquisgranum solenni quodam ritu & velut in agnitionem immunitatis quotannis chirothecam pipere plenam mittit, quod omne onus est quo Imperii causa gravatur. At nihilominus Regi Hispaniae quatenus Duci Geldriae suumque quoque in urbem Imperium suaeque est jurisdictione. Quare hujus terrae Ordines cudi hic faciunt monetam, eadem, qua in caeteris urbibus suis mixtura, ejusdemque formae & pretii. Ad Noviomagum quod praecipuum Ducatus est oppidum pertinent imprimis Marchionatus Noviomagensis, Tila atque Bommelia una cum insula vulgo de *Bommeler weert* dicta, & Municipio Gentia vulgo *Gent*, conventus superioris & inferioris Betaviae vel Bataviae vulgo de *Betume*. Postremo, quod Territorium inter amnense, id est, ager Mosam & Vahalem interjectus conjunctum fuit cum reliqua Principum Geldriae ditio anno Christi 1248, idque hoc pacto & utiguit Mutaverat Otho secundus Geldriae Dux Romanorum Regi Guilielmo marcas semel & vicies mille argenti puri, ea quidem conditione, ut nisi intra constitutum tempus restitueretur id ipsum argentum, oppidum Noviomagum (uti supra quoque retulimus) Othoni ac ditio ejus accederet. Quod pactum amplioribus postea conditionibus approbavit Romanorum Rex Rudolphus, quoniam pecunia illa non fuit reddita, coaluit certis quibusdam pactis Noviomagum cum hoc ipso Ducatu.

Arnhemium apud Cornelium Tacitum alioque scriptores priscos vocatur Arenacum, oppidum dexterae Rheni ripae appositum, media fere leuca, ubi id flumen in duo cornua scinditur, Noviomago simul atque Doeburgo pari duarum leucarum intervallo abjungitur. Splendet imprimis cum aliis publicis privatique aedificiis, tum sacris praecipue. Opidum est amplum ac lautum. Templum habet D. Eusebio sacrum. Haec civitas quondam Geldriae Ducum sedes erat ordinaria, quin & fixum hic Cancellariae domicilium Ducatus Geldriae, à quo non dabatur, sententia pronunciata, appellatio sed solummodo revisio; Instituit porro Philippus Rex Hispaniarum 11. in hac ipsa urbe anno 1559 etiam Cameram Rationum, ad quam regios omnes per Geldriam atque Zutphaniam administratos, sive praeturas ii, sive quaesturam exercerent, administrationis suae rationem referre oportebat, quae constabat duobus rationum Magistris & uno Secretario. Haec est quarti in Geldria quadrantis metropolis, sub quo quadrante comprehenduntur (Zutphania quoque adjecta) haec oppida nempe Hattemium, Hardervicum, Wageningen atque Elburgum, quae omnia continentur ea Geldriae parte quae vulgo de *Veluwe* appellatur. Est & alius juxta Arnhemium terrae tractus quem vernacule dicunt de *Veluwezoom*, ab altera quidem parte Zutphaniam; altera Wageningam usque porrigitur, foecundis admodum & pulcherrimis pratis pascuisque luxurians, quibus multa pecora pascuntur.

Ruramonda nomen sumpsit ab ostio fluminis Rurae cui adjacet. Opidum est civibus frequens & divitiis admodum potens, tum aedificiis quoque concinna, & situ ac moenibus valida. Templum habet Spiritui Sancto dedicatum & non ita pridem ab Romano Pontifice in Episcopalem dignitatem erectum, petente id Hispaniarum Rege. Est autem haec civitas secunda Geldriae Ducatus, speciatim vero secundi ejus quadrantis metropolis, sub quo comprehenduntur oppida minora, Venloa, Geldria, Strala, Wachtendonca & Herculanum mu-

Geldria Ducatus.

ris circumdata, una cum municipiis Montfortio, Echta & Neostadio, tum Kesselia, Midlera, & Crieckenbequo. Ager Ruramondensis fertilissimus est, propterea pecuarii passim dives. Haec civitas uti & Venlo & Stralen ante duos aut tres annos obsessa captaque ab Aurafiorum Principe Henrico Frederico, ita ut totus quadrans superior, Geldria excepta civitate, sub regimine Ordinum Hollandiae inclinaret, quae tamen hodie, ut credo, partim ab Hispanis iterum repetita sunt.

Hattemium, ampla admodum & valida civitas est Isala fluminis, ripae sinistrae contermina, ac duabus Elburgo leucis abjuncta.

Elburgum adjacet sinui lacus Flevi vulgo de *Zuyderzee* distatque Hardervico duabus leucis.

Hardervicum ad eundem sinum est positum. Quondam pagus, quem Anno 1229 Otto 11 Geldriae comes in civitatem erexit murisque firmavit. Hic Geldriae Ducatus & Zutphaniae Ordines ante paucos annos celebrem scholam instituerunt.

Wageningen, vetustissimum plane est oppidum, si idem cum eo sit, quod Cornelius Tacitus Vadam appellat, parvum quidem, at validum.

Tiel dextra Vahalae ripae adposita, Bommelia leucis duabus abjungitur, est oppidum sane validum, cujus jurisdictione in territorium illud omne, quod ab oppidi nomine vocant vernacule de *Tielerweerd*, se extendit.

Bommelia ad eandem sinistram Vahalae ripam visitur, Bura duabus leucis abjuncta. Opidum pulchrum, validum & totius Insulae, quam inter sese efficiunt Rhenus & Mosam, metropolis. Quae Insula eadem est, (Guicciardino testante) quam Caesar appellavit Insulam Batavorum. Hic locus valde inclaruit bellis quae inter nos & Hispanos geruntur, praesertim apparatu Admiralis Arragoniae, quo hanc insulam vincere moliebatur, verum impediabat Conatum Princeps Mauritius Aurafinus, qui postea S. Andreae fortalium in extrema Insulae ora positum, aetateque praedicti Admiralis exstructum ad defensionem utriusque Mosae Vahalaeque, quos fluvios suis tormentis bellicis securos reddere poterat cepit.

Geldria, ipsa est civitas, quae universo Ducatu nomen fecit, valide satis munita, distat Strala leucis duabus minoribus. Situs ejus paludosus est. Transillam erat Trajectus Rhenoberga Geldriam usque, & ab hac, Venloam; quem Marchio Spinola fodi curabat contra incurfiones nostrorum militum.

Strala Wachtendonca distat sesquileuca itinere, oppidum est parvum sed validum, quod anno 1633, Henricus Princeps Aurafinus cepit.

Venloa sita est ad dextram Mosae ripam; oppidum sane quam validum & bonum, quod quoque eodem anno praedictus Princeps Aurafinus invasit.

Wachtendonca imminet flumini Nerio vulgo de *Niers*, & Geldria duas circiter leucis abjungitur, dentata & neutri parti addicta est.

Herculanum vulgo *Ercelens* situm est in confiniis terrae Juliacensis, oppidum lautum ac Ruremonda quatuor leucis distans, rebus pascuis amcenum. Et haec haec tenus quidem de oppidis Geldriae muro cinctis, quorum singula tum civibus satis densa, tum & opibus copiosa. De non inclusis, quorum antea meminimus, proposuimus longiorem deinceps sermonem non instituire, verum hoc necessarium referre existimavimus de Batonis Burgo (qui locus est vetustissimus,) quem omnium primus Bato à cujus nomine vocitatus hic loci er-